

Raja Ben Slama

Het snoer van slogans van de Revolutie

Geschreven voor het Passa Porta Festival 2013 en voorgelezen op vrijdag 22 maart in de Hallen van Schaarbeek tijdens de avond 'Arab Spring. Writers in Revolution'.

Ik kom uit een land waar een revolutie en een contrarevolutie smeulen. Een land waar de horizon eindeloos open is. De horizon, maar ook 'de buik', de 'interne' keuken, waaruit ratten tevoorschijn komen. Is de rat niet het dier dat de intieme, duistere kant van de 'Arabische Lente' het best symboliseert? Ik zal het over deze 'extremen' hebben op basis van de literatuur en 'de vrolijke wetenschap' die daarmee gepaard gaat. Hier, in uw midden, hoef ik niet op zoek te gaan naar een zoveelste 'sluitende' analyse van de Arabische opstanden, omdat de eeuwig nieuwe, eeuwig verbaasde literatuur 'vindt' zonder te zoeken.

In de afzonderlijke disciplines van de literaire kritiek wordt te vaak vergeten dat poëzie een in de werkelijkheid gewortelde levensvorm is. De revolutie kon niet tot stand komen zonder 'literatuur', dat wil zeggen, zonder wakkere dromen en zonder rijmende, ritmische 'slagzinnen'. In het Arabisch betekent poëzie 'ordenen, aan een snoer rijgen'. De dichter is ook maker-van-snoeren. Aan de hand van het snoer van slogans kun je de geschiedenis van de revolutie reconstrueren. In 2004 besloot een deel van de Tunesische linkerkant een kandidaat voor te stellen die het tegen Ben Ali zou opnemen. Tijdens de verkiezingscampagne hoorde ik voor het eerst volgende leus: 'Het volk eist een politieke machtswissel'. In het Arabisch heeft die zin een ritmische klank. Dezelfde zin leidde in 2010 tot het beroemde 'Het volk eist de val van het regime'. Een musicoloog heeft me uitgelegd dat de slagzin klinkt als een aftelrijmpje dat kinderen zingen bij hun spel. Het is vrijwel onvertaalbaar, maar het blijft in mijn binnenste nagalmen. 'Het volk vindt het fijn te spelen', zeggen we voor de grap, en dat klinkt als een rijm, ritmisch ook. Na de revolutie hebben we

geprobeerd semantische verbanden te leggen tussen de uitspraak 'het volk eist' en het vers van de in 1934 overleden dichter des vaderlands Al-Chebbi: 'Als het volk het leven eist, moet het lot gehoorzamen'. Het is het eerste vers van de zogeheten 'Hymne van de revolutie', die dus al een hele tijd vóór de revolutie bestond.

Volgens mij werd de ludieke, kinderlijke oorsprong van de revolutie nog niet verkend, haar puberale en tragische dimensie die erin bestaat het ouderlijke gezag omver te willen werpen. Deze dimensie is nog altijd zichtbaar, ze wordt voortgezet door de kinderen en jongeren die recent een miniversie van mei 68 hebben ontketend door overal, tot wanhoop van de censuur en de vertegenwoordigers van de gevestigde orde, de *Harlem Shake* in te voeren.

Daarom verzet ik me tegen de benamingen 'cultuur van de revolutie' of 'revolutionaire cultuur'. Sst! Dat is heiligschennis. We verlangen niet naar een culturele revolutie of naar de terugkeer van het socialistisch realisme. We willen dat het anders-zijn van een jonge, wilde revolutie bewaard blijft. Ze mag niet ouder worden.

De veroudering heeft de nieuwe islamistische of islamiserende politieke elite in haar greep. Het zijn identitaire angsthazen die doodsbang zijn om zichzelf te verliezen, erg verontruste zielen die geen humor of karikatuur verdragen. Voortaan staan twee opvattingen over de vrijheid van meningsuiting en over het heilige lijnrecht tegenover elkaar. Volgens de fundamentalisten moet de vrije meningsuiting het heilige eerbiedigen en doen eerbiedigen. Volgens de anderen is de vrijheid een heilig goed. Zelf heb ik voor de radicaalste bevestiging van de vrijheid gekozen: we zeggen niet dat de creatieve vrijheid niet door de censuur aan banden mag worden gelegd, maar wel dat kunst de opheffing van de censuur betekent. Het literaire en artistieke verzet blijft aan de weg timmeren, maar het duurt lang voor het op de burgermaatschappij kan wegen. De recentste slagzin, de laatste berijmde ritmische slogan luidt als volgt: 'Al dansend zullen we de Ennahdha-beweging doen vallen !' (de islamistische Wedergeboortepartij die in Tunesië aan de macht is).

Vertaling uit het Frans: Katelijne De Vuyst